

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK-AL

Fabrikalardan
makine sesinden önce
İşçinin Sesi gelecek!

TKP—İşçinin Sesi

işçinin partisi!

Yıl:13, Sayı:333, 15 Temmuz 1987

Gerek dünyada, gerek Türkiye’de işçi sınıfını sayıca az ve zayıf göstermeye yönelik çabalara karşı, bu sınıfın nasıl kocaman bir sınıf olduğunu göstermeyi amaçlayan bu çalışma kitabı olarak da yayınlanacaktır. Bu sayımızda ilk bölümünü bazı kısaltmalarla yayınlamaya başlıyoruz.

“En büyük işçi sınıfı başka büyük yok”

Emine Engin

Giriş

Bu çalışmanın konusu geneliyle işçi sınıfının kapsamı ve bununla bağlı olarak Türkiye işçi sınıfının kaba bir sayısal dökümüdür. Böyle bir konuyu ele almak neden gerektiği?

Komünist partisi işçi sınıfının siyasal temsilcisidir. Partinin sınıfını nicel, nitel her türlü özellikleriyle tanıması, bilmesi gereklidir.

İşçinin Sesi’nde ve İşçinin Sesi Yayınları’nda yıllardır bu konunun gerek ülke çapında, gerekse uluslararası çapta çok çeşitli yönleri işlendi, bugün de işleniyor. Partimiz sınıfını geneliyle tanımakta, bilmektedir. 3.Konferans kararları bunun somut göstergesidir. Gazetede çıkan en küçük bir grev haberi bile sınıfla yakınlığın canlı izlerini taşımaktadır. Yani bu konuyu, tanımadığımız bir sınıfı tanımak için ele almıyoruz.

Oyleyse neden ele alıyoruz?

I. Konunun gerekliliği

Biraz gerilerden başlayarak, biraz dünyada dolaşıp sonra Türkiye’ye bakarak bunu açıklayalım.

Emperyalizm 1950’lerden 1960’ların sonuna kadar çelişkilerini yumuşatabildiği, devresel krizlerini sarımsız atlatılabildiği, göreceli bir “bol-luk” yaşadı. Refah göstergelerinde belli bir artış oldu.

Bu olgunun temelinde yatan en önemli etkenlerden biri bilimsel teknolojik devrimdir. Onun sonucunda emek verimliliğinde büyük bir sıçrama yaşandı. Aynı sayıda işçi, aynı zamanda eskisinden kat kat daha fazla üretim yapabilir duruma geldi. Başka bir deyişle, daha az sayıda işçi çok daha fazla üretim yapar oldu.

Oyle ki bazı emperyalist ülkelerde, örneğin İngiltere’de, 1960’larda endüstri işçilerinin sayısında mutlak bir azalma başladı. Ve bu eğilim hâlâ da sürüyor. Bazı emperyalist ülkelerde, örneğin ABD ve FAC’da, mutlak azalma gelip giden bir eğilim olarak kendini gösterdi.

Bir yandan refah göstergelerinde belli bir artış, öte yandan endüstri işçilerinin sayısında kalıcı ya da geçici mutlak azalmaların başgöstermesi - bunlara dayanarak emperyalizm hemen ortaya çeşitli “teoriler” sürdü. Örneğin, sosyalizmin ve kapitalizmin birbirine yakınlaştığını savunan “kon-verjans” teorisi bunlardan biriydi. İşçi sınıfının yok olma da bir başkası! Kuşkusuz, bunların hepsinin yanında meze olarak da Marksizmin çöktüğü, bittiği vb. yayılıyor.

Oysa, kapitalizmin emek verimliliğini arttıracak, o arttıkça, üretim alanında çalışan işçilerin sayısında göreceli (ya da mutlak) bir azalma olacağını, bununla bağlı olarak, aynı zamanda kâr hadlerinde bir azalma eğiliminin belireceğini söyleyen Marks’ın ta kendisiydi. Buna rağmen, işçi sınıfının kapitalist toplumda giderek daha ezici bir çoğunluk oluşturacağını söyleyen de yine Marks’tan başkası değildi.

Ya Marks, bir dediği bir dediğini tutmayan biriydi ki, böyle olsa öldükten 100 yıl sonra hâlâ adının hatırlanması, dediklerinin düşmanlarca çürütülme-yeye çalışılması neden? Ya da düşman, gerçekten de ezici çoğunluk oluşturan işçi sınıfını az ve daha da azalıyor göstermek için, sınıfı yalnızca üretim alanında çalışan ücretli emekçilerle kısıtlayarak işçi kavramını çarpıtıyordu. Belli ki olan bu ikincisiydi.

1960’ların sonunda yalnızca orta kuşakta değil emperyalist ülkelerde de yaygın, militan işçi eylemleri oldu. İşçi sınıfı güçlü varlığını bir güzel duyurdu. Ancak 1960’larda emperyalizmin ortaya attığı fikir bozuntuları, 1970’lerde bu kez “dünya komünist hareketinin zayıf halkalarında” yankılanmaya başladı.

1970’lerde “işçi sınıfı nedir” sorusu dünya komünist hareketinde geniş olarak tartışıldı. Bu tartışmada “zayıf halka” Fransız Komünist Partisi’ydi. FKP, işçi sınıfını tanımlamada belirleyici ölçütün maddi üretim alanında

artık-değer üretmek olduğunu öne sürüyordu. Yanlış görüşün odağıydı. Buna karşılık en başta ABD Komünist Partisi olmak üzere, Alman KP, Büyük Britanya KP doğru ya da doğruya yakın görüşler savunuyorlardı.

FKP bu tartışmada savunduğu yanlışa bağlı olarak, daha sonra “proletarya yoktur ki proletarya diktatörlüğü olsun” gibilerden bir sonuca ulaştı. Ötekiler bu tartışmada doğruyu savunuyordu da ne oldu? Onlardan bazıları da işçi sınıfının, FKP’nin dediği gibi dar değil, tam tersine ezici bir çoğunluk olmasından hareketle, başka bir yanlışa akıllarınca “kamt” buldular: Madem işçi sınıfı bu kadar çok, devrime ne gerek var, parlamenter yoldan başa geliriz olur biter!

Böylece, bütünüyle ve ağırlığıyla bu tartışma, komünist hareketin işçi sınıfından kopmakta olduğunu ek bir habercisiydi. II.Enternasyonal’in çöküşünden önceki 20-30 yılda yaşanan barışçıl dönem nasıl çöküşte etkili olmuşsa, emperyalizmin 1950’lerde, 1960’larda yaşadığı “refah” dönemi de benzeri bir etki yapmıştı. Komünist partilerinin bazıları işçi sınıfının kimleri kapsadığından bile habersizken, bazıları çarpıtmayı sınıfın kapsamında değil, “yalnızca” devrimci misyonunda yapıyorlardı. Bu açıdan, gerçekte o günlerde komünist hareketin içinde bulunduğu durum tümüyle ibret vericidir ama bu tartışmada FKP’nin konumu ve ulaştığı sonuç özel olarak ibret vericidir.

Zaten 1980’lere yaklaşırken dünya komünist hareketinde şu ya da bu konuda ibret verici görüş ve tutumlar hızla çoğalıyordu. Bu yıllarda Afganistan’da devrimci kadro katledildi, İran devrimi mollara armağan edildi, Türkiye’de ise devrimin önüne düpedüz set çekildi. Ama set çekildi de ne oldu? Şimdi gelelim Türkiye’ye.

Türkiye’de 1980’li yılların en belirleyici özelliklerinden biri, devlet tekelci kapitalizminin kendini uluslararası kapitalist standartlara uydurma çabasıdır. Bununla bağlı olarak,

1980’li yıllarda çeşitli kanallardan yoğun bir işçileşme süreci yaşandı. İşçi sınıfının toplumdaki ağırlığında, bazı sapık gözler dışında, normal gözle görülebilecek bir nitelik sıçraması oldu.

Bu sıçramanın belirtilerini her gün izliyoruz. Burjuva sınıf değerleri çürük kokular yayarak iflas ediyor. TBMM’nin, okulların açılış törenleri, seçim kampanyaları halk türkülerıyla yürütülmeye başlandı. Demirel gibi elleri bileğine kadar kan içinde burjuva siyaset adamları “demokrat” kesildiler. Coşkun Kırca’lar bile “işçi sınıfı” diye konuşur oldular.

Açıktır ki bütün bu gibi belirtilerin altında yatan en önemli bir etken, işçi sınıfının ve yarı-proleterlerin artık toplumda ağır basmasıdır. Tam da bu nedenle, son yıllarda burjuvazi ve onun uzantıları, işçi sınıfını sayıca az, küçük, geri vb. göstermek için çabalıyorlar.

Burjuvazi emperyalizmin işçi sınıfını “yok” eden eski ve yeni teorilerini şimdi bizim önümüze sürüyor. Geçenlerde *Tercüman*’da “Sekreterin ve Proleterin Ölümü” başlıklı bir yazı yayınlandı. Artık “yaygın şehirler”in gelişmekte olduğu anlatıldıktan sonra yazıda şöyle bir sonuca ulaşılmış:

“Modern düşünce sistemleri klasik şehirde doğmuş olduklarına göre, yaygın şehrin onlar için ölüm çanı olabileceğini söyleyebiliriz. Bilgisayar çağı ya da elektronik çağ pek haklı olarak ‘sekreterin ve proleterin ölümü’ diye nitelendirilmiştir. Buradan yola çıkarak, yaygın şehrin özellikle de, proletarya kültürünün, daha açık bir söyleyişle, proletaryaya dayalı Marksist düşüncenin ölüm habercisi olduğunu söylemek de mümkün görünür.” (*Tercüman*, 3 Haziran 1987)

Zavallı burjuvazi, yüz yılı aşkındır Marksizmin “ölüm” haberlerini veriyor.

Gerçekler tam tersine olduğu için böyle deli saçması şeyler yazarak, hem yalan propaganda yapıyorlar, hem de kendileri teselli buluyorlar. Bilgisayarı

da, yaygın şehri de üreten işçi sınıfıdır ve elektronik çağ, onun kültürünün ölmesini değil, tam tersine, en ücra köşelere dek daha kolayca girmesini sağlamaktadır.

Burjuvazinin çabalarına, bakanların demeçlerinden, işçileri işçi statüsünden çıkarmaya kadar daha çok çeşitli örnekler verilebilir. Ama vermeye gerek yok. Bu çabalar ortadadır ve savaşım odağıdır.

Asıl üzerinde durulması gereken, burjuvazinin uzantılarının, "işçiden yana" ve "bilimsel" kılıf altında yürüttükleri çabalardır. Bunların başında da, en büyük sahtekârlığı "komünist" adını kullanarak yapan resmilerin çabaları gelmektedir.

Resmilerin baştan sona bütün siyasetlerinin özü işçi sınıfının gücünü gölgeleme çabasıdır. "Birlik" edebiyatları, "ulusallık" yaygaraları hep buna yöneliktir. Ama konuya bir de doğrudan el attılar.

Haydar Kutlu, sayıları "birkaç milyonu geçmeyen ve küçük işletmelere dağılmış işçi sınıfı"ndan söz ediyor. İkide bir "bilimsellik"ten söz eden bu kişiyi söylediklerini kanıtlamaya çağırdık ama 6 aydır ses seda çıkmadı. Çıkamaz da! Zaten çıkan ses kendisinin değil, söylenenlerin özü açısından burjuvazinin, "bilimsel" kılıfı açısından ise giderek daha büyük bir hızla sağa savrulan Sovyetler'indir!

Yol ve Amaç dergisinin Temmuz 1985 sayısında Starçenkov adlı bir Sovyet yazarının bir yazısı yayımlandı. Gazetemizin 331. sayısında çıkan Çekal'da daha ayrıntılı olarak ele alınan bu yazının belirleyici özelliği, "işçiden yana" görünümünde, soruna işçi sınıfını az ve geri gösterme önyargısıyla yaklaşmasıdır. Gerçeğe ve doğruya değil, böyle bir önyargıya sadık kaldığı için yazı bilimsel de değildir.

Marks, yanlış yapan bilim adamlarını eleştirir ama onları eleştirisi hep belli bir hoşgörü ve saygı çerçevesindedir. Bir önyargıyı, hem de yanlış bir önyargıyı "kanıtlamak" için bilimi kullanmaya kalkışanlara ise ateş püskürür. (Karl Marks, *Artık-Değer Teorileri*, İng.Basım, cilt II, s.118) Starçenkov işte bu ikinci guruba çarpıcı bir örnektir.

Yazıya göre, gecekonduda oturan, asgari ücretten de düşük ücretle çalışmak zorunda bırakılan, işsiz kalan, "çağdaş"(?) teknik kullanmayan, hatta kalifiye olmayan, "çağdaş proletarya"ya dahil değildir. Aynı yazıda, aynı gerekçelerle, Türkiye'de "sınıfların oluşma sürecinin henüz tamamlanmadığı" söyleniyor. Dolayısıyla sorun "çağdaş proletarya" sorunu gibi gösterilip, gerçekte işçi olup olmama sorunu olarak ele alınıyor.

İşçi sınıfı eski bir sınıftır. Endüstri devrimiyle birlikte tipik özelliklerini kazanmış, tarihsel oluşumunu tamamlamıştır. O zamandan bu yana çok değişip gelişmiştir ama bu demek değildir ki eskiden işçi demek için geçerli ölçütler şimdi artık geçmiyor. Oysa yazıda "çağdaşlık" bu garip anlamda kullanılıyor.

Kaldı ki, asıl derdin "çağdaşlık" olmadığını yazının kendisi de ele veriyor. Bu kadar "çağdaşlık" meraklısı yazar, 50 işçili işletmeleri orta büyüklükte bile saymıyor ve buralardaki işçilere de bir kulp buluyor. Lenin, 1916'da bile, 50'den çok işçi çalıştıran işletmeleri büyük işletme sayıyor(Lenin, *Toplu Yapıtlar*, İng.

Basım, c.22, s.196). Çağdaş teknolojinin en önemli sonuçlarından biri, aynı işin eskisinden çok daha az sayıda işçiyle yapılabilmesidir. Yani o zamandan bu yana, büyüklük ölçütleri daha küçülmüştür. Nerede kaldı "çağdaşlık"?

Asıl dert işçi sınıfını küçük ve geri göstermektir. Nitekim, yazar "işçi sınıfı" derken en çağdaş teknikle çalışanların bile ailelerini hesaba katmayı "unutmuştur"! Acaba çağdaş proletaryanın özelliklerinden biri de bekârlık mı diye merak içindeyiz.

Artık başta sorduğumuz, "konuyu neden ele alıyoruz" sorusuna geri dönelim ve buraya dek anlattıklarımızdan hareketle yanıtımızı verelim.

1980'lerde Türkiye'de yaşanan yoğun işçileşme süreciyle toplumda işçi sınıfı ve yarı proleterler ağır basmaya başlayınca, bu olguyu gizleme gereksinimi de olanca ağırlığıyla gündeme geldi. Burjuvazi emperyalizmin "teori"lerini, resmiler de aynı teorilerin dünya komünist hareketinde, Sovyetler'deki yansımalarını önümüze sürmeye başladılar. Konuyu bu nedenle ele alıyoruz. Göstermek istiyoruz ki dünyada ve Türkiye'de "en büyük işçi sınıfı, başka büyük yok"!

II. İşçi sınıfı nedir?

Önce "sınıf nedir" sorusuyla başlayalım.

Marks'ın *Kapital*'de yazmaya başladığı "Sınıflar" başlıklı bölüm, ömrü yetmediği için 3-4 sayfa sonra kesilmiştir, bitmemiştir. Ama Marksizm bu konuda doğruyu bulmak için yeterli bilimsel bilgi ve mantık hazinesini içermektedir.

Nitekim Lenin'in, başka bir konuya, "sınıfların yokolması"na değinirken "sınıf" için verdiği şu tanım, her tanımın taşıdığı kısıtlılığı akılda tutarak, klasik sayılabilir:

"Sınıflar, tarihsel olarak belirlenmiş toplumsal üretim sisteminde tuttukları yere, üretim araçlarıyla olan (çoğu durumda hukukta saptanmış ve fomüle edilmiş) ilişkilerine, emeğin toplumsal örgütlenmesindeki rollerine ve dolayısıyla, toplumsal zenginlikten kullandıkları payın boyutlarına ve bu payı elde etme biçimine göre birbirlerinden ayrılan büyük guruplardır." (Lenin, *agy*, c.29, s.421)

Dikkat edersek tanımda, "toplumsal üretim sisteminde tutulan yer"den sonra getirilen ölçütler, gerçekte bu yeri belirlemenin ölçütleridir. Başka bir deyişle, sınıfları belirleyen temel ölçüt toplumsal üretim sisteminde tuttukları yerdir. Bu yeri belirleyen ölçütler ise şunlardır:

1. Üretim araçlarıyla ilişki.
2. Emeğin toplumsal örgütlenmesindeki rol.
3. Toplumsal zenginlikten kullanılan pay ve bu payı elde etme biçimi.

Bu ölçütleri, bizim ilgilendiğimiz toplumsal üretim sistemi olan kapitalizm çerçevesinde şöyle özetleyebiliriz:

1. Üretim aracı sahibi olup olmamak.
2. Emeğin burjuva örgütlenmesi ücretli emektir. (Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, üç ciltlik, c.2, s.213) Dolayısıyla burada ana sorun, emeği örgütleyen mi, ücretli emekçi olarak örgütlenen mi olduğudur.
3. Sömürücü konumda mı, sömürülen konumda mı olmak ve toplumsal zenginlikten, hangi konumdan, ne kadar pay almak.

Nitekim *Manifesto*'da işçi sınıfına ilişkin yapılan tanımlayıcı açıklamalar da bu üç ölçütü içinde barındırmaktadır:

"...Proletarya, modern işçi sınıfı...- ancak iş buldukları sürece yaşayan ve emekleri sermayeyi arttırdığı sürece iş bulan emekçiler sınıfı." (Marks-Engels, *agy*, c.1, s.114)

"...Kendilerinin üretim araçları olmayan, yaşayabilmek için işgücünü satmaya zorlanmış olan, ücretli emekçiler sınıfı, proletarya..." (Marks-Engels, *agy*, c.1, s.108)

Bu güzel ve duru anlatımlar, işçi sınıfının burjuvaziyle de, küçük burjuvaziyle de farkını koyuyor. Üretim aracı sahibi olmayan, yaşayabilmek için işgücünü satarak ücretli emek örgütlenmesi içinde yer alan ve sömürülerek, toplumsal zenginlikten kendileri az pay alıp, burjuvaziye daha çok pay aktaranlara işçi sınıfı diyoruz. Bunun bir tanım değil, yukarıda aktardığımız sözlerden çıkan sonuçların bir özeti olduğunu vurgulayalım.

Kısa tarihçe

"Ücretli emekçiyi de, kapitalisti de doğuran gelişmenin başlangıç noktası emekçinin boyunduruğudur. İlerleme, bu boyunduruğun biçiminin değişmesinden, feodal sömürünün kapitalist sömürüye dönüşmesinden ibaretti." (K.Marks, *Kapital*, c.1, s.715)

Bu dönüşüm 14. yüzyılda başlamış, modern işçi sınıfının atası olan küçük bir ücretli emekçiler sınıfı 14. yüzyılın sonlarında oluşmuştu. Ancak bu ücretli emekçiler, toplumsal olarak, patronlarıyla içiçe bir konumdaydılar. Bu ilişki kapitalizmin, henüz feodalizmin bağrında gelişen müvesiydi. Kapitalizm asıl olarak 16. yüzyılda doğdu.

Kapitalizm doğdu ama 250-260 yıl emekledi, ayakları üzerine dikilemedi. Doğrudan ve açık egemenliğini ancak endüstri devrimiyle, makinalı üretimle kurabildi. Bundan sonradır ki kapitalist üretim biçiminin çelişkileri, zıtlıkları ve bunlarla bağlı olarak sınıfları, hızla olgunlaşmaya başladı.

"... Endüstri devrimi... her yerde sınıf ilişkilerinde netlik getirmiş, manifaktür döneminden, hatta Doğu Avrupa'da lonca zanaatından kalan çeşitli ara biçimleri kaldırmış, gerçek bir burjuvazi ve gerçek bir büyük-ölçekli endüstri proletaryası yaratmış ve bunları toplumsal gelişmenin en önüne itmiştir." (Engels, Marks-Engels, *agy*, c.1, s.192)

Endüstri devrimi 1760'larda başladı, kabaca 19. yüzyıl ortalarında tamamlandı. Bu dönemde burjuvazinin olanca devrimci yeteneği, önce en yoğun biçimde kendini gösterdi ama giderek geriledi ve sonunda tükendi. Buna karşılık proletarya bu dönemde devrimci kavgaya, önce burjuvazinin ardında katılırken, giderek daha bağımsız katılmaya başladı ve bu yükselen süreci şanlı Paris Komünüyle taçlandırdı.

Başka bir deyişle, endüstri devriminin toplumsal gelişmenin önüne ittiği iki sınıftan biri, başta en öndeydi, giderek geriledi, ötekisi ise, başta arkadaydı, giderek öne ve en sonunda da burjuvazinin karşısına çıktı, dikildi. İki sınıfın da hem belirleyici, kalıcı sınıfsal özellikleri, hem karşılıklı ilişkileri bu dönemde *ana hatlarıyla* oluşumunu tamamladı, yerleşti.

O gün, bu gündür burjuvazi, tarihsel olarak, gericileşmiştir. Proletarya ise, Paris Komünü'yle bağımsız bir sınıf olarak tarih sahnesine çıkmış ve 20.yüzyılda ise çağın göbeğine oturmuştur.

Bugün, Starçenkov gibi, işçi sınıfını küçük ve geri göstermek isteyenler, Batı'nın, günümüzde bile ortalamının üstünde kalan, bazı iş ve yaşam koşullarını, Türkiye gibi ülkelerde bir sınıf ölçütü — "işçi mi, değil mi"nin ölçütü — olarak önümüze sürüyorlar. İşçi sınıfı bu koşullar açısından "çağdaş" değilse, sınıfsal oluşumunu tamamlayamıyor, dolayısıyla gerçek anlamda işçi olamıyor! Bu "bilim" kalpazanlığıdır.

Yukarıda gördük ki işçi sınıfı, endüstri devrimiyle "gerçek" bir sınıf olarak ortaya çıkmış ve Paris Komünü'yle bağımsız varlığını ele güne göstermiş, rüştünü kanıtlamıştır. Bugün işçi sınıfının oluşumunu tamamlaması açısından karşılaştırma yaparken, *olsa olsa, en fazla* eski, klasik tarihsel gelişimin somut koşulları örnek alınabilir.

O dönemde işçilerin iş ve yaşam koşullarının nasıl olduğu, *Kapital*'de, Engels'in *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu, Konut Sorunu* gibi kitaplarında çok güzel anlatılmıştır. Batı Avrupa işçi sınıfı, bugüne göre akıl almaz derecede geri ve kötü iş ve yaşam koşulları altında sınıfsal oluşumunu tamamlamış, bağımsız varlığını kanıtlamıştır.

O günün koşullarında işçi sınıfının oluşumunu tamamlaması için yeten ölçütler, bugüne geldiğimizde Türkiye gibi ülkelerde nedense yetmez oluyor! Batı Avrupa'da, ABD'de vb. bulunabilecek iş ve yaşam koşulları, bugünün yeni ölçütleri olarak önümüze çıkarılıyor. Bu bilimsel değil, burjuva yanlısı, çarpık bir mantıktır.

Yukarıda, bugün işçi sınıfının oluşumu açısından karşılaştırma yaparken *olsa olsa, en fazla* eski tarihsel gelişimin somut koşulları örnek alınabilir dedik. Zira, gerçekten bilimsel yaklaşılacaksa, bugün artık o somut koşulların bile tümü gerekli değildir.

O gün için işçiye "işçi", işçi sınıfına "oluşumu tamamlandı" demek için gereken koşullar, işçi sınıfı mentalitesinin (yani, duygu ve düşünce yapısının) *ilk* gelişimi, bir yığın sınıfa *ilk* dönüşümü açısından önemliydi. İşçinin biz duygusunu *ilk* duyabilmesi, sömürüyü kavrayabilmesi için büyük işyerlerinde, büyük merkezlerde yoğunlaşması, kapitalist makinalı üretimin kışla disiplinini tatması vb. gerekirdi. Bugün bu mentalite dünya çapında gelişti, güçlendi ve somut olarak sergilendi, sergileniyor.

Artık sınıfın güçlü varlığının kendisi işçi mentalitesini yayan, 13 yaşında çıraklara, işe, hatta iş aramaya başladıkları ilk günden işçiliklerini, sömürdüklerini kavratılan bir odak oluşturuyor. Bu nedenle 18., 19. yüzyılda, oluşumunu tamamlamış bir sınıfın üyesi sayılmak için gereken bazı ölçütler bugün geride kalmıştır. Hem teknoloji, hem işyerinin çapı açısından buna çok örnek verilebilir.

Kuşkusuz, değişik işçi kesimlerinin içinde bulunduğu değişik iş ve yaşam koşullarının, o kesimlerin mentalitesinde değişik etkileri oluyor. Ama *bir kez* bu etkiler "işçi mi değil mi" kapsamında değil, yalnızca "nasıl bir işçi" kapsamında değildir. *İkincisi*, "nasıl bir işçi" kapsamında bile ölçütler eskiye göre genişlemiştir.

Yukarıda bir başka açıdan belirttiğimiz gibi, çapıyla, teknolojiyle vb. işyeri işçiye sümürüyü sergilemede eskiden büyük önem taşıyordu. Aradan geçen sürede sömürü dünya ve ülkeler çapında sergilendi. İşçi sınıfının ulaştığı güç, haberleşmede vb. kaydedilen ilerlemeler artık küçük işyerlerinin bile duvarlarını yıktı

Zaten, sınıfın sınıf olarak oluşumunda da, sınıf benliğinin gelişip yayılmasında, ileri işçilerin daha geniş bir kesim oluşturmasında da sınıf mücadelesi çok önemli bir etkidir. *Manifesto*'da bu ne kadar güzel anlatılmaktadır. Öyle ki, proleterlerin "bir siyasal partide" örgütlenmeleri, "sınıf olarak örgütlenmeleri"nin doğal, kaçınılmaz bir koşulu olarak konmaktadır.

Bunlar demek değildir ki, işçilerin yalnızca sınıf mücadelesine fiilen katılanları, işçi sınıfının siyasal partisine gidip üye olanları işçi sınıfından sayılacak! Hayır! Burada, sınıf mücadelesinin, işçi sınıfının siyasal partisinden verdiği mücadelenin, tüm sınıfı eğitici, birleştirici, "biz" ve "bizimkiler" dedirtilici etkileri anlatılmak isteniyor.

Geçen yüzyıldan bu yana koca dünya nice sınıf mücadeleleri, devrimler yaşadı, nice yiğit komünist partileri, dev sosyalist ülkeler tanıdı. Dünyayı sarsan bunca olayın etkilerinin, örneğin küçük ya da göreceli olarak geri teknoloji kullanan işletmelerden içeri girmediği düşünülebilir mi?

Nitekim sınıf mücadelesinin, komünist partisinin mücadelede öne çıkmasının etkilerini Türkiye'de somut olarak biz de yaşadık. 1970'li yıllarda en önde DİSK ve TKP mücadele verdi. Bu yıllara takılıp kalanlar hâlâ ileri işçileri DİSK'lilerle kısıtlıyorlar. Oysa o günün ileri işçileri olarak DİSK'lilerin verdikleri mücadele tüm işçi sınıfını derece derece ilerletici etki yapmıştır. Bugün ileri işçiler DİSK'lilerle kısıtlı olmadığı gibi, sınıf partisini arayan işçiler de yalnızca TKP'yi 1970'li yıllarda tanımışlar değildir.

Bugün burjuvazi 8 Mart'ı "kutlar", SHP gibi sol burjuva partiler 1 Mayıs'ı "savunan" nutuklar atar, Sosyalist Enternasyonalci sendikacılar Türkiye'de işçilerin gönlünü Enternasyonal söyleyerek kazanmaya çalışırken, Türkiye işçi sınıfının "çağdaş" olmadığını, dolayısıyla oluşumunu tamamlamadığını söylemek, yalnızca burjuvaziye yaranma çabasıdır.

Peki bu burjuvalara 8 Mart'ı "kutlanan", 1 Mayıs nutukları attıran, vb., oluşumunu çoktan tamamlamış koca bir işçi sınıfı değilse nedir? Herhalde, işçi sınıfının bir türlü kazanamadığı(!) devrimci öncülüğü, burjuvazinin(!) yürütmesidir.

Böyle görüşlerin Sovyetler'den çıkması acıdır. Başka ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de işçi sınıfının oluşumunu daha çabuk tamamlamasında tüm devrimlerin, ama en başta Büyük Ekim Devrimi'nin önemli payı olmuştur. Sovyetler bugün yalnızca Türkiye işçi sınıfını değil, o şanlı devrimi, dünya işçi sınıfının en değerli kazanımlarını da yadsıyorlar.

Oluşum ve gelişim

Bir sınıfın oluşumunu tamamlamış olması, o sınıfın artık gelişemeyeceği, gelişiminin de tamamlanmış olduğu anlamına gelmez. Bununla bağlı olarak, önce, "oluşumunu tamamlamak" kavramı üzerinde biraz daha duralım.

Bundan önceki bölümde, 18-19. yüzyıllarda burjuvazinin de, işçi sınıfının da belirleyici, kalıcı, tipik özelliklerini kazandıklarını, sınıfsal oluşumlarını tarihsel olarak tamamladıklarını yazdık. Yığın sınıf dönüşmesinden, biz duygusundan, sınıf mücadelesinin bu duyguyu yerleştirmede ve yaygınlaştırmada taşıdığı önemden söz ettik.

Aynı madalyonun öteki yüzü kendiliğinden sınıf - kendisi için sınıf kavramlarıdır. Bu kavramlara burada girecek değiliz, çünkü *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye*'de bu kavramlar, hem de işçi sınıfımızın somut pratiği temelinde çok güzel anlatılmıştır. Okuyucumuzun ilgili bölümü okuduğunu varsayarak iki-üç cümlelik kaba bir özetle konuya devam ediyoruz.

Kendiliğinden sınıf, tarihsel olarak belirlenmiş toplumsal üretim sisteminde aynı yeri tutan insanların, henüz bunun farkında olmayan bağlantısız bir yığın oluşturmalarıdır. Kendisi için sınıf ise, nicel birikimin, yoğunlaşma ve haberleşmenin gelişmesiyle bunun farkına varıp, örgütlenip, sınıf çıkarları için mücadeleye başlamaları ve artık bir yığın değil, bağlantılı bir bütün oluşturmalarıdır. *Sınıf* çıkarı söz konusu olduğu için, girilen mücadelenin ülke çapında amaçlar taşıması, devlet işlerine karışması, yani siyasal olması kaçınılmazdır.

Bir sınıf işte bu noktada oluşumunu tamamlar. Toplumsal üretim sisteminde tuttukları farklı, hatta taban tabana zıt yerler nedeniyle burjuvazinin ve işçi sınıfının, kendisi için sınıf olma süreçleri ve zamanlamaları, birbirinden kopuk değildir ama farklılıklar taşır. Buna girmeyeceğiz.

Bizim asıl vurgulamak istediğimiz şudur: Kendisi için sınıf konumuna yükselmiş burjuvazi ve işçi sınıfı, artık toplumda iki ayrı çekim-merkezidirler, iki mıknaş gibidirler. Büyük çoğunluk işçi mıknaşına, bir azınlık da burjuva mıknaşına yapışır. Toplum giderek daha hızlı, karşılıklı saflaşır. Oluşumunu tamamlamış bir sınıfın gelişimi durmadığı gibi, adeta yeni bir ivme kazanır.

Kendisi için sınıf olmanın da farklı düzeyleri vardır. İşçi sınıfının, koşullara bağlı olarak, zaman içinde daha alt düzeylere gerilediği görülmüştür. Emperyalist ülkelerde durum bunun somut örneğidir. Böyle durumlarda işçi sınıfının çekim gücü göreceli olarak zayıflar. Ama hiçbir zaman yok olmaz, ya da kendiliğinden sınıf düzeyine inmez.

Buraya dek daha çok toplumsal-siyasal düzeyden baktık ve daha çok oluşumla ilgilendik. Şimdi biraz da ekonomik-toplumsal düzeyden bakıp, hem yukarıda söylenenlerin altını doldurmaya, hem de asıl olarak, gelişimin mekanizmalarını anlamaya çalışalım.

Bilindiği gibi kapitalizmin temel yasası artık-değer yasasıdır. Kapitalist, işçinin işgücünü (hem de kullandıktan sonra parasını vermek üzere) satın alır. İşgücü öyle bir metadır ki, kendi değeriyle (işçinin aynı enerjiyle çalışabilmesi ve soyunu sürdürebilmesi için gerekli mal ve hizmetler), kendisi kullanılırken (işgücünün kullanılması, harcanması, emektir) yarattığı değer birbirinden farklıdır. Emegin yarattığı değer işgücünün değerinden çok fazladır. Kapitalist, işgücünü, onun tam değerini ödeyerek bile olsa (ki çoğu zaman bunu da yapmaz), üretim

sürecinin sonunda daha fazla bir değer elde etmiş olur. Bu fazla, artık-değerdir. Kapitalizm artık-değer için yaşar, artık-değer için üretir, hatta artık-değer için "icabında" insanları öldürür.

Üretim sürecine iki açıdan bakılabilir. Biri, herhangi bir toplumsal sistemden bağımsız olarak, tarih boyunca insanların ihtiyaçlarını karşılamaları, bu çabanın ulaştığı düzey açısından. Bu açıdan bakarsak, insanların ihtiyaçlarını karşılayacak şeyler üreten emek üretkendir. Aynı sürece bir de ona damgasını vuran toplumsal sistem açısından bakılabilir. Üretim sürecine kapitalizm açısından bakarsak, şunu bunu değil, *yalnızca artık-değer üreten emek üretkendir.* (Buna ileride daha ayrıntılı olarak değineceğiz.)

Bu üretken emegin ürettiği artık-değer toplumun üretken olmayan tüm nüfusunun gelirinin ana kaynağıdır. Ancak bu kaynak yine sömürü ilişkilerinin süzgecinden geçerek, sömürülenlere ve sömürülenlere farklı biçim ve miktarlarda ulaşır.

Kapitalistler, üretken olmayan çeşitli (artık-değerin yeniden üretim süreci açısından gerekli bir işlev gören ya da görmeyen, ama esas olarak kâr edebileceklerini düşündükleri) alanlara yatırım yaparlar. Yatırım yapılan alan gerçekten kârlı bir alansa, bu yatırıma, artık-değerden, burada harcanan emek zamanı kadar pay gelecektir.

Bu yatırımı yapan kapitalist, işçi tutar. İşçiyi 8 saat çalıştırır ama işgücünün değeri olarak ona 2 saatin karşılığını verir. İşçinin 6 saatlik emeginin sonucuna el koyar. Böyle 10 işçi çalıştırırsa, artık-değerden 80 saatlik emek karşılığı pay gelecektir. Bunun 20 saat karşılığı olanını ücret olarak verirken, 60 saat karşılığı olanını, işçi sömürüsüyle cebe atmış olur.

Böylece sömürü yalnızca artık-değer üretilen alanda değil, kapitalizmin tüm öteki alanlarında da sürer. Yarattıkları artık-değerden, kapitalistler (yukarıda basitleştirerek verdiğimiz örnektekinden daha farklı yollardan belirlenen) kâr hadlerine göre kârlarını, bankacılık vb. alanında çalışıyorlarsa faizlerini, toprak sahipleri rantlarını, işçiler de ücretlerini alırlar. Ama işçi emeginin karşılığını almazken, ötekiler başkasının emeginin karşılığını almış olurlar. En başta, sınıf tanımında geçen, "toplumsal zenginlikten alınan pay ve bu payı elde etme" ölçütü bunu anlatır.

Kapitalizmin bu sömürü mekanizması, kapitalizm geliştikçe bütün alanları ahtapot gibi sarar. Her alana işçi-işveren ilişkisini sokar. Akla gelmedik alanlar artık birer sömürü odağı ve kâr kapısı olur. Böylece üretici olmayan alanlara transfer olan artık-değerin önemli bir bölümü yine kapitalist sınıfın elinde birikir.

"Kapitalist üretim,...yalnızca metalar, yalnızca artık-değer değil, aynı zamanda kapitalist ilişkiyi de üretir ve yeniden üretir. Bir yanda kapitalist, öte yanda ücretli emekçi." (K.Marks, *Kapital*, c.1, s.578)

Kapitalizmin sömürü mekanizmasının artık-değer üretilmeyen alanlara geniş olarak yayılabilmesi için, bir, artık-değer üretiminin buna yetecek kadar olması gereklidir, bir de, buralarda sömürülebilecek bol işgücünün hazır olması gereklidir. Kapitalizm geliştikçe bu iki sorunu da zaten

otomatikman çözer.

Üreticiyi üretim aracından koparmak, üretim aracı sahipliğini bir uca, işgücünden başka satacak birşeyi kalmamış "özgür" emekçileri ise öteki uca toplamak kapitalizmin süregelen bir eğilimidir.

Bu eğilim, kapitalist üretim ilişkilerinin bir parçası olarak toplumda öyle bir yerleşir ki, kendi üretim aracıyla üretim yapan küçük üretici bile kendini, biri üretim aracı sahibi, ötekisi ücretli işçi, iki ayrı kişi olarak görmeye başlar. Ve zaten zaman içinde büyük olasılıkla ya küçük kapitalist olur, ya işçileşir.

Öte yandan, varoluş nedeni artık-değer üretmek olan kapitalizm, bu üretimi arttırmak için işçileri tüketmesinin sömürmekten çekinmemiştir. Ama bir kez, işçilerin mücadelesi buna set çekmiş ve işgücüne belli bir sınır getirmiştir. İkincisi, kapitalizm için amaç artık-değer olduğundan, işçileri 24 saat de sömürse, yine "24 saatte daha çok nasıl sömürürüm" sorusu gündemdedir. Üçüncüsü, rekabette malları ucuzlatmak gereklidir. Bütün bunlar gelip emek verimliliğini arttırmaya bağlanmaktadır. Kapitalizm emek verimliliğini arttırmaya yönelir.

Emek verimliliği arttıkça, aynı sayıda işçi çok fazla üretim yapar duruma geldiği için, üretimde çalışan işçi sayısının artışı üretimin artışından daha yavaş olur. Hatta üretimde çalışan işçilerin sayısı mutlak olarak azalsa da üretim artar. Bu ne demektir?

Kapitalizm bir yandan üreticiyle üretim aracını ayırıştırıyor ve "özgür" işçiyi bir uca topluyor, ama öte yandan emek verimliliği arttıkça bu işçileri artık-değer üretimine eskisi kadar çok sayılarda katmıyor, hatta bazen eskisinden mutlak olarak daha az sayıda katıyor.

Böylece bir yandan emek verimliliği artıyor ve bu, hem üretilen artık-değer miktarını arttırıyor, hem de onun üretimi için gerekli toplumsal emek miktarını göreceli ya da mutlak azaltıyor. Öte yandan, sömürülmeye hazır işgücü giderek daha hızlı olarak bir uca toparlanıyor.

Bu temelde kapitalizmin sömürü mekanizması tüm toplumu ahtapot gibi sarar. Sermaye her alana dalar. Kapitalizm giderek tüm emeği ücretli emek olarak örgütler. Toplum giderek emek sermaye olarak iki kampta odaklaşır. Bunlar her ikisi de kendi içinde sürekli artış gösterir. Ama bir sermayedarın karşılığı birçok işçi olduğuna göre, işçi sınıfı toplumda ezici çoğunluğu oluşturur.

Nitekim emperyalist ülkelerde böyledir. Ücretlilerin ekonomik olarak aktif nüfusa oranları ABD'de (1984) %90.3, Kanada'da (1985) %89.5, Almanya'da (1984) %88.2, İngiltere'de (1982) %85.4, İsveç'te (1984) %89.5, Fransa'da (1984) %75.9, Japonya'da (1984) %72, İtalya'da (1984) %63.1'dir.

İşçi sınıfına yeni katılan kesimlerin kendilerini işçiyle özdeşleştirme süreçlerini bir yandan kapitalizmin nesnel işleyişleri, bir yandan da oluşumunu tamamlamış, çekim merkezi oluşturan bir işçi sınıfının varlığı hızlandırır.

Özellikle vasıflı işçi gerektiren yeni alanlarda, ilk başta çalışan işçiler pek kıt olduklarından, ayrıcalıklı konumdadırlar ve toplumsal zenginlikten de öteki işçilere göre biraz fazlaca pay alırlar. Ama kapitalizm eğitim siste-

miyle vb. hemen harekete geçip zamanla bu kıtlığı azaltır ve bu ayrıcalıklı konumu kaldırır. Onları da olağan vasıflı işçi konumuna indirir.

Önce kendilerini işçi-üstü sanan bu kesimler, bu kalıcı konumlarına inerken, işçi sınıfının güçlü varlığının da etkisiyle kendilerini bu sınıfla daha çabuk özdeşleştirirler. Mekanizma geneliyle böyle işler ama kapitalizmin emperyalizm aşamasının, çeşitli alanlarda olduğu gibi, bu alanda da getirdiği farklılıklar vardır.

Emperyalizm olgusu

Kapitalizmin gelişmesi, dolaşım alanından, (yani üretimin yapıldığı alan değil, para ve mal ilişkilerinin, değiş-tokuşunun yürüdüğü alan) tefeci, özellikle de tüccar sermayesiyle başlamıştır. Endüstri sermayesi ilk başlarda bunlara bağlı olarak gelişmiştir.

Eski feodal devletin sahibi olan toprak ağalarıyla, giderek feodal niteliğini yitiren bu devlette nüfuz kazanan ticaret sermayesi, devletin gücünü kullanarak, Marks'ın deyişiyle, serada çiçek yetiştirir gibi endüstri kapitalisti yetiştirmişlerdir. Ama bu yetiştirme, iç ve dış ticaretin çıkarları çerçevesinde olmuştur. Yani bu dönemde gelişen endüstri sermayesi, henüz ticaret sermayesinin güdümündedir.

Endüstri devrimiyle, endüstri sermayesinin gelişimi de büyük bir ivme kazanmış, endüstri sermayesi giderek, artık söz geçirilemeyecek bir güce ulaşmıştır. Bununla paralel olarak, öteki sermaye kesimlerinin güdümünü kırmış, kendisi egemen olmuştur. Yüzyıllardır süren sermaye birikiminin belli bir noktaya gelmesiyle serbest rekabet dönemi başlamıştır.

Endüstri sermayesinin ekonomide egemenliğiyle, devlet sorunu da gündeme gelmiştir. Endüstri sermayesinin devlet konusunda görüşü, Adam Smith'in ekonomik nedenleriyle birlikte dile getirdiği gibi, "ucuz devlet"tir. O, devleti, artık-değeri boşuna harcayan, dolayısıyla masrafları olabildiğince düşük tutulması gereken bir aygıt olarak görür.

Endüstri sermayesi bu temelde mücadele verirken, arkasına bir dönüp bakmış ve militan proletaryayı görmüştür. Bundan korkuya kapılmaya başlamıştır. Proletaryanın yükselen ve giderek bağımsızlaşan mücadelesi bu korkuyu daha da arttırmıştır. Öte yandan hüküm süren serbest rekabet, endüstri sermayesini atomize eden bir şeydir. Endüstri sermayesi devletle içiçe geçme konusunda bu açıdan bir zaaf taşır. Bu nedenlerle "ucuz devlet" görüşüyle başlayan dönemin sonu, devletin eski sahipleriyle bir uzlaşmayla ve hiç de ucuz olmayan bir devlele kapanmıştır.

Serbest rekabet büyük balığın küçük balığı yutması sonucuna doğru ilerleyip, aynı zamanda sermayeyi tabakalaştırırken, endüstri sermayesinin güdümünde iç ve dış ticaret hızla artarken, işçi sınıfı giderek burjuvazinin karşısına çıkarken, devlet de giderek artan ölçüde "işe yaramaya" başlamıştır.

Öyle ki, endüstri sermayesinin başta bekenmediği pahalı devlet, 19. yüzyılın ikinci yarısında artık onun yeniden üretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu nedenle Marks, Paris Komünçülerinin merkezi devlete karşı takındıkları tutumu eleştirmiş ve merkezi devlet "artık toplumsal üretimin güçlü bir katasayısına

dönüştü" demiştir. (Marks-Engels, *agy*, c.2, s.222)

Serbest rekabet, Lenin'in dediği gibi, 1860-1870'de doruğuna ulaşmıştır. Tekeller bu noktada henüz tohum olarak vardır. 1873 krizi sonrasında hızlı bir tekelleşme olmuştur, ama tekelleşme hâlâ egemen değildir. 1900-1903 krizinden sonra ise artık kapitalizm tekeli kapitalizmdir.

Marks bu gidişi henüz tohumken görmüştür. Kapitalist üretimde kredinin rolünü anlatırken, bir madde olarak da anonim şirketlerin kurulmasını saymış ve bu konuda şunları söylemiştir:

"Bu, kapitalist üretim biçiminin kendi içinde, kapitalist üretim biçiminin kaldırılmasıdır... Belli alanlarda *tekel* oluşturur ve böylece *devletin karışmasını* gerekli kılar. Yeni bir *finans aristokrasisini*, kurucular, spekülâtörler ve yalnızca kağıt üzerinde direktörler biçiminde yeni bir tür parazitleri sürekli üretir. Korporasyon kuruculuğu, menkul değer çıkarma ve menkul değer spekülasyonu yoluyla koca bir dolandırıcılık ve sahtekârlık sistemini de sürekli üretir." (K.Marks, *Kapital*, c.III, s.436-438) (abç)

Marks açıkça tekelden, devletin karışmasından, finans aristokrasisinden söz ediyor. Bir başka yerde de bankalara ilişkin benzer şeyler söylüyor:

Marks'ın daha tohumken gördüğü ve hem anonim şirketlere (ki bu bankaları da zaten içerir), hem bankalara ilişkin olarak dikkat çektiği bu sürecin gelişmesi, tekeli kapitalizmin, finans kapitalin egemenliğiyle, kapitalizmin emperyalizm aşamasına gelmesiyle sonuçlanmıştır.

Bu yeni sermaye artık ne yalnızca endüstri ya da ticaret, ne yalnızca banka sermayesidir. "Üretimin yoğunlaşması, buradan tekellerin doğması, bankaların endüstriyle birleşmesi ya da içiçe geçmesi — finans kapitalin ortaya çıkış tarihçesi ve o kavramın içeriği böyledir." (Lenin, *agy*, c.22, s.226)

"Emperyalizmin karakteristik özelliği endüstri sermayesi *değil* finans kapitaldir." (Lenin, *agy*, c.22, s.268)

"Dağınık kapitalistler tek bir *kollektif kapitaliste* dönüştürülür. Bu banka birkaç kapitalistin cari hesaplarını yürütürken, eskiden olduğu gibi, tamamen teknik ve ek bir işlem yapıyordur. Ama bu işlem dev boyutlara büyüdüğü zaman, görürüz ki, bir avuç tekeli, tüm kapitalist toplumun, hem ticari hem endüstriyel tüm işlemlerini kendi iradesine bağımlı kılar..." (Lenin, *agy*, c.22, s.214)(abç)

Yani artık işçi sınıfının karşısında endüstri burjuvazisi falan değil, finans kapitalin iradesine bağımlı bir kollektif kapitalistler sınıfı, finans kapitalin mutlak egemenliği vardır.

Finans kapital bir çeşit kapitalist değildir. Üretici yatırımlardan da, spekülâtif para oyunlarından da, toprak alım satımından vb. de - her türlü alandan — her türlü kârı çalışmadan toplayan bir çeşit parazit-tir. Gelişmesine küçük tefeci sermayeyle başlayan kapitalizm, defterini dev bir tefeci, parazit, rantiyer sermayeyle kapatmaktadır.

Daha endüstri sermayesinin egemenliğinin son dönemlerinde sermayenin yeniden üretim sürecinin ayrılmaz parçası durumuna gelen devlet, finans kapitalin egemenliğinde onunla iyice bütünleşmiştir. "... Finans kapital

çağında özel tekeller ve devlet tekelleri içiçe geçerler,...ikisi de, dünyayı paylaşmak için büyük tekeller arasında mücadelelenin ayrı halkalarından başka birşey değildir." (Lenin, *agy*, c.22, s.251)

"Finans kapital... ağını dünyanın tüm ülkelerine yayar." (Lenin, *agy*, c.22, s.254) Uluslararası finans kapital gurupları oluşur ve emperyalist ülkeler dünyayı aralarında paylaşırlar. "Emperyalizmin en önemli ekonomik dayanaklarından sermaye ihracı, rantiyeleri üretimden daha da tam olarak soyutlar ve parazitizmin damgasını, çeşitli deniz aşırı ülkelerin ve sömürgelemlerin emeğini sömürerek yaşayan *ülkenin tümüne* vurur." (Lenin, *agy*, c.22, s.277) (abç)

"Ülkenin tümüne" sözlerinin altını çizdik ve böylece geldik finans kapitalin emeği nasıl örgütlediğine.

İşçi aristokrasisi

Ta en baştan beri yinelediğimiz gibi, kapitalizmde emeğin toplumsal örgütlenmesi ücretli emektir. Bu, işin değişmez temel yanındır. Ancak emeğin ücretli emek olarak örgütleniş biçiminde, endüstri sermayesinin egemenliği ile finans kapitalin egemenliği arasında önemli farklar vardır. Zaten emeğin toplumsal örgütleniş, işçinin karşısına sermayenin toplumsal gücü olarak çıkar. Bu örgütlenmenin, egemen sermayenin kendi özelliklerini yansıtması doğaldır.

Endüstri kapitalizmi döneminde ücretli emekçiler, işgücü arz ve talebine göre işgücü fiyatının dalgalanmaları, işbölümüne göre işgücü farklılaşmaları vb. sonucunda, kâh şöyle, kâh böyle bir hiyerarşik yapı oluşturuyorlardı. Ama uzun erimde bu hiyerarşinin başında işçi sınıfının kendi öncüsü endüstri proletaryası duruyordu.

Kapitalizm geliştikçe işçi sınıfı hem nicelik hem nitelik açısından dev bir sınıf oldu. İşçi aktif ordusu da, yedek ordusu da dev boyutlar aldı. Tekelleşme kapitalist ülkelerde koca işçi sınıfını öfkeliendirdi, aynı zamanda küçük burjuva yığınları hareketlendirdi. Ve bu noktada Lenin'in deyişiyle, emperyalistleşmenin toplumsal-siyasal zorunluluğu gündeme geldi.

Lenin aktarıyor ki, İngiltere'nin ünlü, sömürge-siyaset adamı Cecil Rhodes gibileri 19. yüzyıl sonlarında emperyalistleşmeyi açıkça savunuyorlarmış. Cecil Rhodes şöyle demiş:

"Dün Londra'nın doğu yakasındaydım (işçi yatağı-İ.S.) ve işsizlerin bir toplantısına katıldım... Vahşi nutuklar dinledim ve eve dönerken manzarayı düşündüm ve emperyalizmin önemine her zamankinden daha çok ikna oldum. ... Kafamda parlayan fikir toplumsal sorunun bir çözümüdür. Yani Birleşik Krallığın 40 milyon sakini kanlı bir iç savaştan kurtarmak için, biz koloni devlet adamları, artık-nüfusu yerleştirecek yeni topraklar elde etmeli, fabrika ve madenlerde üretilen mallara yeni pazarlar sağlamalıyız. ... Eğer iç savaşı önlemek istiyorsan emperyalist olacaksın." (Lenin, *agy*, c.22, s.256-257)

Yine aynı adam şöyle demiş:

"... Eski medeniyetin bütün ülkelerinde sabırsızlık, tepki ve nefret birikiyor ve kamu düzenine bir tehlike oluşturuyor. İçerde patlamayı önlemek için, *belirli bir sınıf kanalından fıskıran* enerjiye dışarıda iş bulmalıyız." (Lenin, *agy*, c.22,

s.262-263)(abç)

Bunları söyleyen Cecil Rhodes 19. yüzyılın sonunda başlayıp 20. yüzyılın başında biten Anglo Boer (Güney Afrika) savaşının sorumlusudur. Yani bunları yalnızca söylemekte kalmamış uygulamıştır. İngiltere o savaşla hem geniş altın madenleri vb. elde etmiş, hem de çoğu ya öldüğü, ya orada kaldığı için geri dönmeyen 500 bin insanı orada savaşmaya göndermiştir, artık-nüfus ihraç etmiştir.

Böylece emperyalistleşen ülkeler bir yandan dünyada yeni alanlar, zenginlikler elde ettiler, bir yandan artık-nüfus ihraç ettiler. Artık-nüfus ihraç bir darboğazı, o gün için çözmekti. (Hitler, 6 milyon Yahudi'yi keserek bu darboğazı oldukça uzun erimli çözmüştür!) Kapitalizm sürekli artık-nüfus üretir. Aktif ordusuyla yedek ordusuyla koca işçi sınıfının varlığı önlenemez bir olgudur. Bu nedenle asıl olarak yapılması gereken, elde edilen zenginliklerden, süper kârlardan dağıtım kısıntılarıyla ayrıcalıklı bir işçi kesimi yaratıp, işçi sınıfını bölüp yönetmekti.

Nitekim, finans kapital kendi parazit örgütlenme biçimini, ücretli emeğin örgütlenmesine de yansıtır, ücretli emeği kısıntılarıyla satın aldığı işçi aristokrasisinin "önderliği"nde örgütler. "Emperyalizmin, işçiler arasında da ayrıcalıklı kesimler yaratma... eğilimi vardır." (Lenin, *agy*, c.22, s.283) Bu "önderler" kanalıyla işçi sınıfına emperyalist ideoloji sızdırılır. İşçi sınıfının, iş ve yaşam koşullarının iyileşmesi yönündeki istemleri, "bizim emperyalizmin başarıları"yla, yani finans kapitalin tüm dünyadan topladığı parazit kârlarıyla bağlanmaya çalışılır. Bu nedendir ki Lenin, parazitizmin damgasının ülkenin tümüne vurulduğunu söylüyor.

Emeğin böyle, işçi aristokrasisinin "önderliği"nde örgütlenmesi sonucunda, işçi sınıfının kendi önderliğiyle, emeğin örgütlenişindeki hiyerarşinin tepesi, artık, endüstri kapitalizminde olduğu gibi üst üste düşmez. Tam tersine, bu ikisi arasında mücadele, işçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesinin ayrılmaz parçası olmuştur.

İşçi aristokrasisi temelindedir ki, "burjuva işçi partisi" tüm emperyalist ülkelerde kaçınılmaz ve tipiktir...

"Engels, eski sendikaların — ayrıcalıklı azınlığın — 'burjuva işçi partisi' ve 'en alttaki yığın', gerçek çoğunluk arasında bir ayırım yapar ve 'burjuva saygıdeğeri' mikrobunu *kapamamış* çoğunluğa seslenir. Marksist taktiklerin özü budur!" (Lenin, *agy*, c.23, s.116 ve 120)

Öte yandan işçileşme sürecinde, işçi sınıfına yeni katılan kesimlerin kendilerini işçi-üstü şanmalarının nesnel temeli, konut, eğitim vb. çeşitli siyasetlerle bilinçli olarak beslenir, uzatılır. Bu yeni kesimler, olanaklar ölçüsünde işçi aristokrasisi içinde tutulur.

Bütün bunlar, ücretli emeğin örgütlenmesinde finans kapitalin getirdiği "yenilik" temelinde, bir kesim işçinin nasıl burjuvaziden yana tavır aldığını vb. gösteriyor. Ama konumuz açısından o hain kesimin de işçi olduğunu vurgulamak gereklidir. Nitekim "işçi aristokrasisi", "burjuva işçi partisi" vb. diyoruz. Kapitalizm geliştikçe işçi sınıfı kaçınılmaz olarak dev boyutlara ulaştığı içindir ki emperyalizm böyle yollara başvurmuştur.

(Devam edecek)